

שאל ושיב

אשכול יוסף

מאצרותיו של הרב יוסף חי סימן טוב שליט"א
מחבר סדרת "אשכול יוסף" עה"ת והמועדים
וספרי "כרם יוסף" על הש"ס

מתקיימת יערי עבדת ה'תתקכ"א

איסור לשון הרע על המתים

שאלה: האם שייך איסור לשון הרע על המתים?

תשובה: כן!

מקורות: רבים סבורים שאין איסור לשון הרע על המתים, אלא רק חרם הקדמונים שלא להוציא שם רע על המתים, כמבואר במרדכי (ב"ק פ"ק דהסוגל), ובשו"ע (א"ח סי' פ"ו ס"ג), והיינו דוקא להוציא שם רע של שקר על המתים אסור, אבל מותר לספר על המתים את האמת. וזה דבר פלא, שהרי כמו שיש מצות כיבוד אב אף לאחר שמת כמבואר בגמ' (קדושין ס"ג). ובזוה"ק (סי' פקד"א), איתא שאחרי המיתה זהו עיקר כיבוד הורים. א"כ הוא הדין שייך איסור לדבר בגנות המת. ועוד, הלא איתא בערכין (טו.) שלא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע, שנא' במרגלים "וינסו אותי זה עשר פעמים", הרי שכביכול אף על דומם שייך איסור לשון הרע, ק"ו על המתים, שהנשמה קיימת. שו"ר בחי' הגאונים הנדפס על העין יעקב שהעירו כאמור ממ"ש בערכין (סג), אמר ר"א בן פרטא בוא וראה כמה גדול כוחו של לשון הרע ממרגלים, ומה מרגלים שהוציאו שם רע על עצים ואבנים כך וכו'. ויש שציינו לחפץ חיים שכתב שאין לשון הרע על המתים, אמנם לא נמצא דבר זה בח"ח.

ומצאתי בס"ד למרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בשיעוריו למסכת ברכות (ע), בעומדו על דברי רבי יצחק, כל המספר אחרי המת כאלו מספר אחרי האבן, איכא דאמרי דלא ידעי, ואיכא דאמרי דידעי ולא אכפת להם, שביאר שדין איסור סיפור לשון הרע על המת תלוי במחלוקת זו, שאם המתים לא יודעים מהחיים אין איסור, אבל אם יודעים ולא אכפת להם, יש איסור. וכתב שלמסקנא שהמתים יודעים, א"כ אסור לספר לשון הרע על המת. ומה דאיתא בשו"ע שיש בזה תקנת הקדמונים וחרם שלא להוציא שם רע על המתים, אף שבלא"ה יש בזה איסור לשון הרע, באו להוסיף חרם שאנשים יהיו זהירים.

ויש להעיר שאף אם המת אינו מרגיש ואינו יודע מה שמדברים עליו, למה לא יהיה בזה איסור לשון הרע, אטו המדבר על חבירו לשון הרע, וחבירו אינו עתיד לדעת שדיברו עליו, וכי לא יהיה בזה איסור. והרב המגיה בהערותיו שם הוסיף, שבהכרח צ"ל להלכה שיש איסור לדבר לשון הרע על המתים, שדוקא באיסור לקלל התמעט מת, כמבואר ברש"י ויקרא (י"ט ט"ז) בשם תורת כהנים, מה חרש שהוא בחיים יצא מת שאינו בחיים, אבל באיסור לא תלך רכיל, לא מצינו שמת התמעט. וראה בספר שערי מחילה (ח"ג סי' כ"ה) דאדרבה עוון לשון הרע על המתים חמור יותר, ומה"ט כתב הרמ"א שאסור להוציא שם רע על המתים, ולא כתב שאסור לדבר לשון הרע והיינו אפי' דבר אמת, דכיון שמתו וכבר נתייסרו בגיהנום יתכן וכבר נמחל עוונם, וא"כ מה שמדבר עליהם הוי דיבור רע של שקר, ולא לשון הרע, שכבר נסתלק עוונם.

בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאזוזות קבר" (כ"ג, זז' ט')

איך אברהם קנה את "מערת המכפלה"

בקניין כסף והרי ישראל שקונה קרקע

מגוי בכסף הקרקע נעשית הפקר?

צ"ע איך קנה אברהם איבנו מעפרון את מערת המכפלה בקניין כסף, ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר', והרי איתא בגמרא בב"ב (נז.): אמר רב יהודה אמר שמואל, ישראל שקונה קרקע מגוי בכסף, כאשר הגוי מקבל את הכסף מאת הישראל, הגוי שכל קניינו בכסף מסלק דעתו ובעלותו מהקרקע, מאחר שכבר קיבל כבר את הכסף, וזאת משום שאין הישראל גומר דעתו לקנות קרקע בין מישראל וכל שכן מגוי, עד שיקבל שטר ראיה, וכמו בימינו שאף אחד לא קונה דירה בלי חוזה חתום שיעמוד לו לראיה! ולכן מיד כאשר הגוי מקבל את הכסף מישראל, הקרקע נעשית הפקר וכל הקודם בה זכה?

וכן נפסק בשו"ע (ט"ז ס"ז ס"ג): ישראל שלקח שדה מהגוי ונתן דמים, וקודם שיחזיק בה בא ישראל אחר והחזיק בה כדרך שמחזיקים בנכסי הגר, זכה אחרון. וי"א דאפילו החזיק בה ראשון, זכה האחרון, דלא סמכא דעתא דראשון בלא שטר, ונתן לראשון את הדמים, מפני שהעובד כוכבים מעת שלקח הדמים סילק רשותו, וישראל לא קנה עד שיגיע השטר לידו, ונמצאו נכסים אלו כנכסי מדבר שכל המחזיק בהם זכה, ואחריותו על העובד כוכבים המוכר. וא"כ צ"ב איך קנה אברהם את מערת המכפלה מעפרון בכסף?

יישוב א' - גמירות דעת בקונה קרקע מפני רעתה

הנה עפרון היה מוכר שדהו מפני רעתה, וכמ"ש במסכת סוטה (נז.): שאין לך קרקע טרשים בכל א"י כמו בחברון, ואינה ראויה למרעה. ובזוה"ק (פגלש"ט ק"י) איתא, שעפרון ראה בה רק חושך, ומטעם זה רצה למוכרה לאברהם, ולא היה יודע מכל המעלות שבה!. ובספר ילקוט הראובני (פגל מ"י ע"ג) כתב שצוחר אותיות רוצה, וגימטריא שד, שבכל פעם שהיה עפרון רוצה להכנס למרעה, היה נראה לו כמו שד שרודף אחריו לרוצחו, והיה נמלט על נפשו בבהלה, ולכן שמח מאד להיפטר מהמרעה, שלא היה אדם רוצה לקנותה. והנה דעת המהריב"ל (אוצף צנתי"מ סי' קפ"ב), דיש להסתפק האם הלוקח גמר וקני, דסומך שהמוכר לא יחזור בו מפני רעתה, וכן דעת

הבאר יצחק דמתשו' הרשב"א מוכח דגמר וקני, [וכמו שמצינו לעניין עייל ונפיק אזווי, דבמוכר קרקע מפני רעתה לא בטל המוקח, כמבואר בסי' ק"צ סעיף י"א].

ולפי זה ניחא דאברהם קנה את שדה מערת המכפלה בכסף מפני רעתה. אולם דעת המהרי"ט, דלא גמר וקני, דכ"ש הוא ממוכר שלא מפני רעתה, דבמוכר מפני רעתה יש ב' סיבות שלא יחול המוקח: א' מוכר מפני רעתה ואין גמירות דעת לקונה, ב' נתינת דמים לא מועיל בקונה מגוי.

יישוב ב' - לא קנה את הקרקע עד שקבר בה את שרה

עי"ל בס"ד דהנה יש להקשות כיון שאברהם ביקש לשלם על קניית מערת המכפלה, מדוע הוצרך להדגיש שקונה שדה זו לשם אחוזת קבר, ומצינו שחזר וכפל זאת, כמו שנא' "תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני", ואח"כ נאמר עוד: "אם יש את נפשכם לקבור את מתי מלפני שמעוניו ופגעו לי בעפרון בן צוחר". ושוב אברהם מדגיש זאת באומרו: "ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו, בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאחוזת קבר", וכן חוזר אברהם ושוב כופל דבר זה, שרוצה את מערת המכפלה לקבור מתו, כמבואר בכתוב. וצ"ע מה נפק"מ לעפרון לשם איזה מטרה רוצה אברהם את מערת המכפלה? וכי אדם שמוכר ביתו לחברו יש לו נפק"מ מה אה"כ יעשה בו?

ברם לאור האמור ניחא, דאדרבה כיון שבקניית קרקע מהגוי הוא מסתלק ממנה מיד עם נתינת הכסף, כאן התנה אברהם שלא יחול הקניין עד שיקבור בה את שרה, וממילא כיון שכבר קבר בה את שרה אין לך גמירות דעת גדולה מזו, ועפרון לא סילק דעתו מהקרקע, עד שנקברה בה שרה.

ויש להוסיף בדרך הדרש, שאברהם התנה כן, בהיות וציפה והמתין לתחיית המתים, ולא היה יודע מתי תהיה, ולכן התנה שאם עד שיספיק לקבורה כבר יהיה תחיית המתים, ממילא המוקח יהיה בטל, שכבר אינו צריך למערה, וראה עוד בחיבורי שלהבת יוסף חי עה"ת, שא"א עשה עסק גדול מקניית מערת המכפלה כדי להשריש בלב בני דורו את האמונה בתחיית המתים.

יישוב ג' - קדם הישראל הקונה והחזיק בה

מצאתי להחת"ס בפרשתן (צ"ט ט"ז ע"ב) שעמד בזה, וביאר דאה"נ ע"י שאברהם נתן את הכסף נעשתה מערת המכפלה הפקר, וקדם אברהם וזכה בה בחזקה מתורת הפקר. וכיו"ב כתב האור החיים הק' בפרשתן, וביאר בזה מדוע חזרה התורה פעם שניה "ויקום השדה והמערה לאברהם למקנה", שבאמת נעשו שתי קימות בשדה עפרון, בתחילה ששקל אברהם את כספו "ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר", נאמר בתורה "ויקום שדה עפרון וגו'", להורות על קימה ראשונה, שעפרון הסתלק מבעלותו במערה ע"י קניין מעות, אבל לאחור קבורת שרה במערת המכפלה נאמר בשנית "ויקום השדה והמערה וגו'", להורות על קימה שניה, בכניסת השדה לרשות אברהם ע"י קנין חזקה במעשה הקבורה.

והנה תירוצו זה שנוי במחלוקת ראשונים אם ישראל הקונה קרקע מגוי, מועיל לו שיקדים ויקנה את הקרקע בקניין חזקה, דהטור (ש"ט) מביא בזה מחלוקת הרשב"א (צ"ג נ"ד) והרא"ש, שלדעת הרשב"א כמו שבקניין כסף לא קנה, דחסר בגמירות דעת, כך גם בחזקה חסר בגמירות דעת, דלא גרע כסף מחזקה, ולא קנה. אבל דעת הרא"ש דאדרבה אם הקונה נותן המעות פקח, יקדים ויחזיק בקרקע מיד בתורת הפקר ויזכה בה קודם שיקדימו אחר. וכתב הב"י שכדעת הרשב"א דלא מהני, כתב הרב המגיד (פ"א מהל' זביה ה"ד) בשם הראב"ד, אבל ר"ח רשב"ם והרמב"ם חולקים דמהני.

דהנה הרמב"ם (ש"ט) כתב: ישראל שלקח שדה מהגוי ונתן דמים וקודם שיחזיק בה בא ישראל אחר והחזיק בה כדרך שמחזיקין בנכסי הגר זכה אחרון, עכ"ל. משמע שאם החזיק הראשון תחילה זכה. והקשה הב"י שהרי לדעת הרמב"ם (פ"א מהל' זביה ה"ד) גוי אינו קונה

בחזקה, וישראל הבא מחמת הגוי הרי הוא כגוי, ומשמע שישראל שקונה מגוי אינו קונה בחזקה, ועוד כתב (פ"א מהל' זביה ה"ד) שהגוי אינו קונה קרקע מישראל אלא בשטר ואינו מקנה קרקע לישראל אלא בשטר, וא"כ איך דקדק הרב המגיד מדברי הרמב"ם שאם נתן דמים והחזיק זכה? ותירץ הב"י כיון שהגוי קיבל את הכסף נסתלק ממנה, ולא הוי קרקע דגוי אלא הפקר, ואע"פ שזה אינו מתכווין לזכות מההפקר, מ"מ כיון שהחזיק לשם קניין עלתה לו חזקה.

והנה מרן השו"ע שם פוסק כהרשב"א והרמב"ם דמהני שהקונה יקדים ויחזיק בתורת הפקר, וניחא תירוצו של החת"ס והאוה"ק. אולם הרמ"א פוסק כהרא"ש והראב"ד דלא מהני, וכתב שכן דעת הנמוקי" והמרדכי. ואמנם כתב הרמ"א שאם החזיק הראשון קודם שנתן את המעות זכה לכו"ע, ולפי"ז י"ל שאברהם קדם והחזיק לפני נתינת המעות, וכן דעת הסמ"ע שם, דישאל קונה קרקע מהגוי בחזקה, אבל לדעת מרן השו"ע שם ישראל לא קונה מהגוי קרקע בחזקה, אלא רק מההפקר יכול לזכות בחזקה וכאמור.

אלא שלפי דברי החת"ס ולהאמור בתירוץ זה עדיין צ"ע, שהרי מבואר בגמ' קידושין (ג.), שאברהם קנה את מערת המכפלה מעפרון בקניין כסף, וכן הוא משמעות לשון הכתובים שאברהם קנה את השדה בארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר. משי"כ לפי הנחה זו של החת"ס והאוה"ק, עיקר קניין השדה היתה בחזקה, וגם לא קנאה מעפרון אלא מההפקר לפירוש החת"ס, שו"ר שכן העיר בחי' הרי"ם (קידושין ג.). כמו"כ יש להעיר על מה שפירש בספר פרי עץ הגן בפרשתן, דאה"נ השדה נעשתה הפקר, וזכו בה בני חת מההפקר, וחזר אברהם וקנה מהם, ומטעם זה נאמר "מקנה השדה והמערה אשר בו מאת בני חת".

ומטעם זה גם הוקשה לי לתרץ שאע"פ שבאמת הקרקע נעשית הפקר, מ"מ אף אחד למעט אברהם לא היה יודע דין זה, וממילא לא היה חשש שמשוהו יקדים ויחזיק בה.

יישוב ד' - התנה ליתן הכסף בתנאי שיתן לו הקרקע במתנה

החת"ס בספרו תורת משה בפרשתן הביא מ"ש הרמב"ן עה"פ "אך אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה", שאברהם אמר לעפרון, אך אם אתה בלב שלם כאשר אמרת השדה נתונה לך. והקשה החת"ס שהרי אברהם לא רצה את המערה במתנה, וא"כ מה אכפת לו אם עפרון אמרו באמת בלב שלם? ותירץ דאדרבה כיון שישראל הקונה קרקעות מגוי, הרי הן כמדבר וכל הקודם בהן זכה, לכן התיקון לזה שהישראל יתן מעותיו לגוי במתנה לא בקניין וממילא לא יסתלק הגוי מהקרקע, ואח"כ יתן לו הגוי את הקרקע במתנה. אלא שאין זה עצה טובה שמה יחזיק הכותי במעות מתנה שלו. והנה כאן עפרון שאמר נתתי השדה במתנה ואברהם לא רצה ליקח במתנה, אך גם לא רצה ליתן לו תחילה מעות ויסתלק עפרון ויהיה הקרקע הפקר, על כן אמר אברהם, אך אם אתה באמת אומר ליתן לי השדה במתנה, אזי קודם כל נתתי כסף השדה לך במתנה ואח"כ תתן לי השדה במתנה ולא אהיה זוכה מההפקר, והיינו דכתיב "ויקום שדה עפרון לאברהם למקנה", לאפוקי אם לא היה דרך מתנה.

יישוב ה' - במקום שמשפט המלך לקנות בכסף או שטר

עי"ל דהנה מבואר בגמ' (צ"ג נ"ד) ובטור ובבית יוסף (מ"ט ס' ק"ז) בשם הראשונים, ר"ף רמב"ם רא"ש, וכן נפסק בשו"ע שדין זה נאמר דוקא במקום שאין משפט ידוע למלך, אבל אם דין אותו המלך ומשפטו שלא יזכה בקרקע אלא מי שכתוב בשטר או הנותן דמים וכיוצא בדברים אלו, עושים כפי משפט המלך. כלומר דבכה"ג הישראל גומר בדעתו לקנות בכסף וממילא לא הוי הפקר. ולפי"ז י"ל שבזמן אברהם ועפרון היה משפט המלך שאין אחר רשאי להחזיק בקרקע ולזכות בה, וממילא לא הוי שדה מערת המכפלה הפקר. או שהיה משפט המלך לעשות גם שטר ראייה, ולכן גם הגוי לא מסתלק עד שיכתבו שטר, וכמו בזמן הזה שלכאור החוזה הוא המחייב, ובאמת מצינו במדרש אגדה בפרשתן: "שעשה לו שטר וחתמו מבני חת את השטר שכתב אברהם", ואפשר דהיינו כאמור שהיה זה שטר ראייה.

יישוב ו' - בגוי המוכר לישראל שמכירו

הנה הריטב"א (ג' נד:), הקשה מדוע לא אומרים שהגוי מפקיר הקרקע על דעת שרק הקונה בלבד יזכה בו, ולא הפקר לכל, כמ"ש בב"ק (קטז). גבי חמורו של רב ספרא שהניחו לפני האריה, שלא הפקירו לכל, אלא רק על דעת שיאכלו האריה, וכדאמרינן גבי גותן מתנה לחבירו וצווה מעיקרא ואמר אי אפשי בה שחזרת לבעליה, כדפירשתי במסכת גיטין (ג), וי"ל דגוי לא מקפיד בזה, לפי שאין דעתו אלא לכספו ולהנאתו, ע"כ. וראיתי שיש מודקדים מדברי הריטב"א שבגוי המכירו ואוהבו לישראל, לא הוי הפקר, דשייך הסברא שרוצה להקנות לו, וממילא עפרון לא הפקיר את השדה, כדי שאברהם יזכה בה, וכמ"ש רש"י עה"פ "ביני ובינך", בין שני אוהבים כמונו. ולפענ"ד אינו מוכרח דאדרבה בגמרא ובשו"ע משמע שאין חילוק ובכל גונא הוי הפקר, ולא מצינו בפוסקים מי שיחלק בכך, וגם בדברי הריטב"א משמע דבכל גוי אינו מקפיד, ואין דעתו אלא לכספו ולהנאתו, ואפילו בישראל שמכירו.

יישוב ז' - גמירות דעת מחמת המתנה לעיני הכל

עי"ל דגבי קניית מערת המכפלה היה גמירות דעת, כיון שעפרון כבר השיב באוזני בני חת לכל באי שער עירו, שמוכן ליתן את שדה מערת המכפלה לאברהם ללא שום תמורה ותשורה, במתנה גמורה, כמבואר במדרש (של טו), שלכן אמר כן עפרון לעיני כל באי שער העיר, כדי שאח"כ אף אחד לא יוכל לערער על מתנה זו, כי מתנה שניתנת בסתר יכולים אח"כ לערער אחריה. וא"כ ע"י הקניין כסף גמר אברהם וקיבל את השדה, דהמתנה כלפי עם ועדה, יצרה גמירות דעת יותר משטר הנעשה לראיה. וכן יש לדקדק לפי מה שפירש הרשב"ם דהקרקע הוי הפקר, דישאל לא סמכא דעתיה, לפי דסתם עכו"ם אנס הוא, ומכיון שנעשה הדבר בפרסום גדול ולעיני כל בני חת ממילא לא היה חשש שעפרון יזול הכסף או הקרקע מאברהם, והיה גמירות דעת בקניין כסף.

יישוב ח' - תנאי לקנות קרקע מהגוי בכסף

עי"ל דהנה מבואר בגמ' (קידושין טו.) ובשו"ע (י"ד ס' ק"ט ס"ט), שהקונה יכול להתנות ולומר: אם ארצה אקנה בכסף ואם ארצה אקנה בשטר, ונתן הכסף על תנאי זה, הרי זה קיים, ואין המוכר יכול לחזור בו מפני התנאי, והלוקח יכול לחזור בו עד שיכתוב לו השטר, וכן אם התנה המוכר בזה אז הדבר תלוי בו. וא"כ י"ל שבקניית מערת המכפלה התנו ביניהם שהקרקע תיקנה בכסף ושפיר דמי. וכן נפסק בשו"ע (פי"ז ק"ז ס"ב) בקונה קרקע מהגוי, שג"כ מהני תנאי לקנות בכסף, [אולם הש"ך שם מביא מהב"ח שחולק, שבקונה מהגוי אינו קונה בכסף לבד ואפי' התנה, כי לעולם אין גמירות דעת בקונה מהגוי עד שייכתוב שטר]. ומצאתי בחי' הרי"מ (קידושין ק"ד ס"ג) שעמד בזה, ותיריך כיו"ב שאברהם או עפרון פירש דאינו רוצה להקנות הקרקע בכסף בעד מה שמסתלק, אלא רק בעד הקניין, וממילא מה שנעשה הכסף של עפרון היה רק ע"י קניין אברהם בשדה לא כמו בשאר עכו"ם.

יישוב ט' - קניין במקום אכילת פירות

הפ"ת מביא בשם שער המשפט, שבקניין כסף במקום שכותבין שטר ואכל פירות, י"ל דקנה לכו"ע, משום שהכסף אינו קונה מחמת שאין הלוקח סומך דעתו, אבל במקום שאכל פירות ודאי סומך דעתו, וסיים הדבר נכון בסברא, אלא שלא מצא גילוי לזה בדברי הקדמונים. ולפי"ז שוא י"ל דמה שאברהם קבר לשרה הוא בחינה דאכילת פירות. שו"ר שכיו"ב כתב האוה"ק בפרשתו, וביאר דהיה בזה קניין אכילת פירות לכל הדעות, כי בניית הקבר כמו בקברות הקדומים שהיו בנוין כוכין ומן הסתם מסיידים ומכירים מהני חזקה לאכילת פירות לכו"ע.

יישוב י' - באדם חשוב מהמלכות אין חיסרון בגמירות דעת

עי"ל עמפ"ש חז"ל שאותו היום מינוהו לעפרון לשופט עליהם, כדי שלא יקנה אברהם את השדה מאיש פשוט, וצ"ב מה בכך שיקנה את הקרקע מאדם פשוט? ואמנם י"ל דמטעם זה גופא אמרו שהיה צורך שיקנה את השדה מאדם חשוב, שהקונה מאדם חשוב מהמלכות לא שייך חיסרון בגמירות דעת, כיון שמחמת תפקידו וכבודו של המוכר שהוא אדם חשוב, יעשה הכל להעמיד את השדה בידי הקונה כדי לעמוד בדיבורו, וממילא לא היה חיסרון בגמירות דעת של אברהם, וקנה את המערה בקניין כסף גרידא מעפרון, וכמו שמצינו כיו"ב בגמ' ב"ב (ג.) שהגמ' מקשה, איך כבא בן בוטא נתן עצה להורדוס לסתור את בהמ"ק והאמר רב חסדא שאסור לסתור בית הכנסת עד שייבנה בית הכנסת אחר במקומו, שוא יפגע ולא יבנה בית הכנסת אחר, ויעמדו בלי בהמ"ק? ומתרצת הגמ' מלכותא שאני, דכיון שאומרת דבר לעולם אינה חוזרת בה, דאמר שמואל: אם אמר המלך אני יעקור הר זה, הרי הוא עוקר את ההר ואינו חוזר בו, ובגיטין (י.) אמרו, ערכאות לא מרעו נפשיהו.

מכתב

מכת"ק מרן הגאון הגדול
עמוד האש ההולך לפני המחנה
רבי משה צדקה שליט"א
ראש ישיבת "פורת יוסף"
לפני 13 שנים
בשנת התשע"ג

ערי"ח מנייא התשע"ג

בס"ד

ישיבת "כרם יוסף" בראשותו ויסודו של הרב הגאון רבי יוסף חי סימן טוב שליט"א המרביץ תורה בתלמידים בישיבה ובהפצת גיליונות "אשכול יוסף" דברי תורה חשובים וחביבים בפלפולא דאורייתא.

והנה המטרה היא שגם הבחורים הצעירים ייגשו לשולחן שבת עם דברי תורה השווים לכל נפש אשר ידרשו אותם בפני משפחתם על שלחן שבת, ואשר בזה יתקדש שם שמים, וגם יוסיף אהבת התורה בקרב הצעירים, ועידוד התלמידים עצמם, יישר כוחו.

ובאמת ראוי לכל בן תורה להכין דברי תורה המתאימים למשפחתו, לאומרים על שולחן השבת. ובגיליונות "אשכול יוסף" של הרב שליט"א יוכל למצוא דברים נאים ונחמדים בפלפולא דאורייתא.

משה צדקה

הפדויות

להצלחות עדי במרוץ ניסים בן זוויה שיווי

שאלה

בית הכנסת שחרב מתי אסור לבנות אותו מחדש?

תשובה

בית הכנסת שבנוי על בית עבודה זרה, ותקרת בית הע"ז שמשמשת ריצפה לבהכ"ס קרס! וכן אם הם סמוכים זה לזה בקיר משותף שקרס, אסור לבנות אותם מחדש, שאם הוא בא לבנותם, נמצא בונה לבית עבודה זרה.

מקורות

משנה במסכת ע"ז (פ"ג מ"ו בגמ' דף מז.): "מי שהיה ביתו סמוך לע"ז ונפל אסור לבנותו, כיצד יעשה כונס בתוך שלו ארבע אמות ובונה". ונפסק ברמב"ם (ע"ז ח' ה'), ושו"ע (יר"ד קנ"ג). ולכא' לפי"ז אם היתה תקרת בית הע"ז משמשת לרצפת ביתו של היהודי ונפלה, אסור לו לבנותה מחדש מה"ט. ולכא' אין חילוק בין בית הכנסת לבין בית, דלא מצינו בשום א' מהראשונים והאחרונים שכתבו לדקדק שדין זה נאמר דוקא גבי ביתו, ולא בבהכ"ס, דס"ס כיון שחומרת הדבר משום שבונה בית לע"ז, אין חילוק, ורש"י מפרש דמיירי דוקא בבית שהוא עצמו נעבד לע"ז, והביאו גם הב"י, וכן פסק הב"ח. אולם הש"ך כתב דמדברי הטור ושו"ע משמע שאסור אפילו בבית שלא נעבד, ושכן דעת רש"י, ושכ"כ בדרישה, ודלא כהבנת הב"ח.

שאלה

כיצד יתכן "חמור" טהור ומותר באכילה?

תשובה

1. חמור הגדל בים.
 2. חמור שירד מן השמים.
- מקורות
1. מסכת ע"ז דף ל"ט ע"א.
 2. סנהדרין דף נ"ט ע"ב.

שאלה

באיזה ים חיוב להניח תפילין אך אסור להתפלל בהן?

תשובה

מי שנמצא במדבר, ולא יודע מתי שבת, מניח תפילין בכל יום, וסופר שבעה ימים, וביום השביעי מניח תפילין, אך לא מתפלל של שבת עם התפילין שלא יראה תרתי דסתרי.

מקורות

ביאור הלכה ס"ס שד"מ.

שאלה

כיצד ניתן לדעת מי צדיק גמור?

תשובה

צדיק שיש לו בעבודת השי"ת שני מידות הפוכות, מידת רחמנות וגם מידת אכזריות, מוכח שרוצה בכל אוות נפשו לקיים מצוות הבורא, וניכר שהוא צדיק גמור.

וכן ראינו אצל גדולי ישראל בכל הדורות, שמצד א' היו עדינים מאד, ומתנהגים עם כל אחד ברחמים גדולים, ומצד שני כשהיו צריכים לגדור גדר ולעמוד בפרץ על חומת הדת, נהגו בתקיפות גדולה ונוראה.

מקורות

הגר"א בספרו קול אליהו ע"פ ה"ע יתעתי כי ירא אלוקים אתה", מקשה שהלא אברהם היה צדיק גם מקודם לכן, וכבר עמד בכמה ניסיונות, ומפרסם שם ה' בעולם, ומכניס אורחים, ומדוע רק לאחר ניסיון העקדה נאמר עליו "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה"?

ומתוך הגר"א: הדנה בכל התורה לא נאמר אריכות ימים כי אם בשני המצוות כיבוד אב ושילוח הקן, לפי שאין השלימות ניכר באדם אלא כשיש לו שני מידות הפוכות כגון מידת מידת רחמנות ואכזריות, לפי שכשהאדם נוהג במידה אחת אין מוכרח לומר שהוא צדיק אלא י"ל שכך הוא טבעו, אבל כשיש לו שני מידות הפוכות כגון רחמנות ואכזריות אז מוכח שהוא צדיק. ונתן להם גם מצוות שצריכין להתנהג בהם קצת באכזריות, דהיינו מצוות שילוח הקן שנוטל הבנים ומשלח האם, דאיתא בירושלמי שכשמשלח האם לפעמים הולכת מחמת צער וטובעת במים, לכן כתיב בשני מצוות אלו אריכות ימים, לפי שבשני מדות הללו נשלם האדם בתכלית הטוב. וזה שאמרו מפני שעושה מידותיו של הקב"ה רחמים ואינו אלא גזירות, שבאמת אין זה רחמים רק שכך גזר השי"ת. והוה שאמר כאן בעקידה "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה", לפי שקודם לכן לא היה אלא רחמן מאוד שהיה מכניס אורחים וגומל חסדים, אבל המידה של אכזריות ולכוף א"ע ולקיים מצוות הבורא יתברך עדיין לא היה ניכר בו, והיו יכולים לומר שאברהם אינו צדיק גמור ח"ו, אבל בעקידה שעשה ג"כ מרת אכזריות שרצה בכל אוות נפשו לקיים מצוות הבורא ולשחוט את בנו יחידו אשר בו תלוי כל חיותו, א"כ עתה נשלם וניכר שהוא צדיק גמור.

מתוך מפתח העניינים לחנוכה

ספר "אשכול יוסף" - מועדים

הביאו ברכה לביתכם!

- סימן מ"ג כיון שגר חנוכה בחינת המנורה במקדש, מדוע נרותיה שמונה ובמנורה שבעה? 251
- סימן מ"ד חיבור ראיית הנרות וסגולת ימי החנוכה 255
- סימן מ"ה מדוע מבטלין ת"ת להדלקת נר חנוכה? 259
- סי' מ"ו מדוע בנר חנוכה כ' הרמב"ם מצוה חביבה מאד? 272
- סימן מ"ז מה נשתנה נר חנוכה שחייב למכור כסותו? 284
- סימן מ"ח מה נשתנה שצריך לעשותו בפרסום 289
- סימן מ"ט מה הטעם שאסור להשתמש לאור הנרות? 291
- סימן נ' איך מועיל נתינת פרוטה והרי מעות לא קונות? 295
- סימן נ"א מדוע במצות נר חנוכה כבתה אין זקוק לה? 305
- סימן נ"ב למה דוקא בנר חנוכה התחדש הידורי מצוה? 309
- סימן נ"ג מדוע נשים לא נהגו להדליק מדין מהדרין? 312
- סימן נ"ד מדוע לב"ש שפוחת אין סברת מעלין בקודש? 314
- סימן נ"ה האם אפשר להדר בהדלקה כב"ה וכב"ש? 317
- סימן נ"ו למה בנר חנוכה חששו לחשד ובתפילה לא? 320
- סי' נ"ז מדוע בנר חשד אין מברכין כשחיסתו בן פקועה? 325
- סימן נ"ח מדוע בחנוכה לא קנסו לשוכח כמו נר שבת? 332
- סי' נ"ט מדוע נר חנוכה שהזיק חייב, עשה כדן חכמים... 337
- סי' ס' מדוע בסכנה אין חיוב למסור נפש להדליק בפתח? 340
- סימן ס"א היאך ע"י מצות ההדלקה נשפך דם ישראל? 345
- סי' ס"ב העולם זהירים בנר ומדוע לא זוכים לבנים ת"ח? 348
- סימן ס"ג קושיות במצות נר חנוכה... 361
- סימן ס"ד למה לא קבעום למשתה ושמחה כמו בפורים? 366
- סימן ס"ה מה החידוש שהקב"ה מסר טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים? 369
- סי' ס"ו מה החידוש שה' מסר זדים ביד עוסקי תורתך? 371
- סימן ס"ז למה בחנוכה לא חששו לקגאת האומות? 375
- סימן ס"ח מה הקשר בין נר חנוכה לבור של יוסף? 379
- סי' ס"ט טעם שנוהגין העניים לסובב על הפתחים 381
- סימן ע' למה ציוותה יון לכתוב דוקא על קרן השור? 386
- סימן ס"ט ימי החנוכה מעלים על נס גודל מעלת היחיד 396
- סימן ס"ט נחמתו של אהרן בנרותיו; מעשי הבהרות אבן היסוד לכל החיים 400

מגידים, דרשנים, ושוחזרי התורה

"אשכול יוסף"

כרך "מועדים"

לא היה כבושם ה'!!!

לבירוורים והזמנות: 054-84-60008/7

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

יחסי לרנר הפצת ספרים | יריד הספרים מלכי ישראל 3 מול שטיבלך קמרנה | יפה נוף צומת בר אילן | הספריה הספרדית רח' דוד ע"י בנק הדואר | הפצת ספרי קודש ע"י מוסיקף | ולדמן בה"מ ד' בעלזא | מוריה אשקלון | תשמשי קדושה אגן האיילות

בני ברק: הרב שאול שולמן רח' סוקולוב 34 כניסה ב' 0527618640

אוצר הספרים בדיג'יטל | חו"ל: בייגל אייזן | מאזניים וגשל ועוד

"עץ זיתים למוזיקאים בה ותומכיה מאושר"

יז"ל לזכות יורדנו האווים היקרים והעניינים אוהבי התורה ולומדיה להגדיל תורה ולהאדירה פטרונו העלון "אשכול יוסף" מר-גדעון זיסים הי"ו ובר-ארה"ל זיסים הי"ו אורך ימים עושר וכבוד בריאות איתנא ונהרא מעליא ועושיע שמונות בכלל הברכות יבורך יורדנו היקר והנכבד שלומי זיסים הי"ו מוקדש ומנצח לע"ז אריהם זיקרים: סאלם אליה בן בעסרה ז"ל, זוריה בת זוריה ע"ה לע"ז זיסים בן זוריה ז"ל, זיסים מועלם בן סלימה ז"ל, ולע"ז מיכאל בן חזיה ז"ל, ולע"ז נח בן רוזה ז"ל, ת. נ. ז. ב. ה.

כי מניח תצא תורה ודבר זה מירושלים

להאזנה לשיעוריו המרתקים על הרב יוסף זוי סימן לוב שליט"א מוזבר סדרת הספרים "כרם יוסף" על השי"ס ו"אשכול יוסף" ע"ה"ת והמועדים

073-371-8053

לקבלת צינתוק והאזנה בשידור זוי הקצו #

לשורה משמעות:

המערכת שדורגה וכל השיעורים מסודרים לנושאים: פרשת השבוע / הלכה ומנהג / מוסר ואגדה / ועוד ניתן להוריד את השיעורים בקול הלשון